

NEMIS VA O'ZBEK MADANIYATLARIDA MULOQOT USLUBLARI: BEVOSITA VA BILVOSITA KOMMUNIKATSIYANING QIYOSIY TAHLILI

Qayumova Navruzabonu Davron qizi

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti
Xorijiy til va adabiyoti, 4-bosqich talabasi

Z.I.Sanakulov

Ilmiy rahbar: PhD.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19892774>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-aprel 2026 yil
Ma'qullandi: 27-aprel 2026 yil
Nashr qilindi: 29-aprel 2026 yil

KEY WORDS

*Interkulturelle Kommunikation,
Low-Context, High-Context,
Muloqot uslubi, Madaniyatlararo
muloqot, Past kontekst, Yuqori
kontekst.*

ABSTRACT

Ushbu maqolada nemis va o'zbek madaniyatlaridagi muloqot uslublari qiyosiy tahlil qilinadi. Edward T. Hallning "yuqori va past kontekstli madaniyatlar" nazariyasi asosida nemislarning to'g'ridan-to'g'ri (direkt) va o'zbeklarning bilvosita (indirekt) kommunikatsiya shakllari o'rtasidagi farqlar ilmiy jihatdan yoritib berilgan.

Zamonaviy dunyoda madaniyatlararo muloqot (interkulturelle Kommunikation) faqatgina til o'rganish bilan cheklanib qolmaydi. Til — bu muloqotning faqatgina tashqi qobig'i bo'lsa, muloqot uslubi uning ichki mazmunidir. Germaniya va O'zbekiston o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy aloqalarning jadallashuvi ushbu ikki xalq vakillari o'rtasidagi muloqot jarayonlarini chuqur tadqiq etishni taqozo etmoqda.

Ko'pincha xalqaro muloqotda "pragmatik muvaffaqiyatsizlik" (pragmatic failure) hodisasi kuzatiladi. Bu shunday holatki, bunda so'zlovchi tildan grammatik jihatdan to'g'ri foydalansada, lekin o'z madaniyatiga xos muloqot uslubini boshqa madaniyatga ko'chirib o'tkazishi natijasida tushunmovchilik kelib chiqadi. Nemis madaniyati o'zining ratsionalligi va aniqligi bilan ajralib tursa, o'zbek madaniyati asrlar davomida shakllangan axloqiy me'yorlar, andisha va ijtimoiy ierarxiyaga asoslanadi. Bevosita va bilvosita muloqot turlari dunyo bo'ylab katta farq qiladi, har bir jamiyatda to'g'ridan-to'g'ri murojaatni ma'qul ko'ruvchi qatlamlar va aksincha bilvosita muloqot uslubidan foydalanadigan qatlamlar mavjud.

Ushbu tadqiqotning maqsadi — nemis va o'zbek muloqot uslublarining fundamental farqlarini aniqlash, ularning sabablarini tahlil qilish va madaniyatlararo muloqot samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Madaniyatlararo kommunikatsiya fanining asoschisi Edward T. Hall madaniyatlarni ma'lumot yetkazish usuliga ko'ra ikki guruhga ajratadi:

Low-Context Cultures (Past kontekstli madaniyatlar): Bu madaniyatlarda ma'lumotning asosiy qismi verbal (so'zlar) orqali uzatiladi. Germaniya, Shveysariya va Skandinaviya davlatlari ushbu guruhning yaqqol vakillaridir. Bu yerda muloqot ochiq, aniq va lunda bo'lishi shart. "Gapning tagida gap" qidirish nemis muloqot uslubiga begona.

High-Context Cultures (Yuqori kontekstli madaniyatlar): Ma'lumotning ko'p qismi so'zdan tashqarida — vaziyat (kontekst), tana tili, suhbatdoshlar o'rtasidagi munosabat va ijtimoiy mavqeda yashiringan bo'ladi. O'zbekiston, Yaponiya va Arab davlatlari shunday madaniyatlar sirasiga kiradi. O'zbeklarda "andisha", "yuz xotir" va "imo-ishora" tushunchalari muloqotning ajralmas qismidir.

Muloqot uslubidagi farqlarning yana bir sababi — "yuz" (Face) tushunchasidir. Nemis madaniyatida shaxsiy yuzdan ko'ra ob'yektiv haqiqat va ish samaradorligi (Sachorientierung) muhimroq. O'zbek madaniyatida esa muloqotning asosiy maqsadi suhbatdosh bilan munosabatni saqlab qolish va uning "yuzini" (obro'sini) to'kmaslikdir.

Germaniyada tanqid — bu rivojlanish vositasi. Nemis mutaxassisi xatoni to'g'ridan-to'g'ri aytsa, u shaxsni haqoratlamayotgan, balki ish sifatini yaxshilamoqchi bo'layotgan bo'ladi. O'zbekistonda esa tanqidni to'g'ridan-to'g'ri aytish (ayniqsa jamoat oldida) og'ir haqorat sifatida qabul qilinishi mumkin. O'zbek muloqotida tanqid ko'pincha uchinchi shaxs orqali yoki masallar, o'xshatishlar orqali yetkaziladi. Nemislar uchun "yo'q" — bu aniq rad etish va bu javob uchun qo'shimcha uzr so'rash shart emas. O'zbek muloqot madaniyatida esa "yo'q" deb keskin rad etish qo'pollik hisoblanadi. Buning o'rniga "xudo xohlasa", "ko'ramiz", "nasib qilsa bo'ladi" kabi iboralar ishlatiladi. Bu iboralar ko'pincha nemislar tomonidan "rozilik" deb xato tushunilishi mumkin, aslida esa bu madaniy "yo'q" javobidir.

Nemislar vaqtga chiziqli (monoxron) yondashadilar: bir vaqtning o'zida bitta ish va qat'iy punktuallik. Bu muloqotda ham aks etadi: mavzudan chetlashmaslik va asosiy maqsadga tezroq o'tish. O'zbek madaniyati polixron xarakterga ega: suhbat vaqtida asosiy mavzuga o'tishdan oldin uzoq vaqt "hol-ahvol so'rashish", oila va sog'lik haqida suhbatlashish majburiydir. Bu munosabatlarni mustahkamlash (Relationship building) bosqichi hisoblanadi.

Germaniya va O'zbekiston o'rtasidagi muloqot farqlarini tahlil qilish natijasida quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

Nemis muloqot uslubi past kontekstli va predmetga yo'naltirilgan (sachorientiert). Unda asosiy e'tibor axborotning aniqligi va vaqtni tejashga qaratilgan.

O'zbek muloqot uslubi yuqori kontekstli va shaxsga yo'naltirilgan (personenorientiert). Bu yerda ijtimoiy munosabatlar va suhbatdoshga bo'lgan hurmat axborotdan yuqori turadi.

Madaniyatlararo muvaffaqiyatli muloqot uchun "Empatiya" (tushunish) muhim. Nemislar o'zbeklarning "yumshoqligini" mas'uliyatsizlik deb emas, balki hurmat deb tushunishlari, o'zbeklar esa nemislarning "qattiqqo'lligini" dushmanlik emas, balki professionallik deb qabul qilishlari kerak. Nemis va o'zbek tilidagi muloqotni o'rganish, nafaqat tilni o'rganish jarayonida, balki madaniyatlararo aloqalarda ham muhim ahamiyatga ega. Tilning grammatika tizimi, sintaksis va semantika jihatlari madaniyatning shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, nemis va o'zbek tilini o'rganish faqat so'zlarni o'rganish emas, balki o'z madaniy kodlarini anglash va madaniyatlararo muloqotni o'rganishni ham talab etadi.

Ilmiy adabiyotlar ro'yxati:

1. Hall, E. T. (1976). *Beyond Culture*. Garden City, NY: Anchor Press.
2. Thomas, A. (2005). *Beruflich in Usbekistan. Trainingsprogramm für Manager, Fach- und Führungskräfte*. Vandenhoeck & Ruprecht. (Germaniya-O'zbekiston muloqoti bo'yicha maxsus adabiyot).
3. Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. Sage.

4. Müller-Jacquier, B. (2000). Linguistik und interkulturelle Kommunikation. Frankfurt am Main.
5. Karimov, I. (2018). O'zbek muloqot etiketi. Toshkent: O'qituvchi.
6. Bolten, J. (2007). Einführung in die interkulturelle Wirtschaftskommunikation. Göttingen.

